

ความเห็นส่วนตัว
ของ นายสุเมธ รอยกุลเจริญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๔/๒๕๖๘

เรื่องพิจารณาที่ ๖/๒๕๖๘

วันที่ ๘ เดือน กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๖๘

ระหว่าง { ศาลจังหวัดชัยภูมิ ผู้ร้อง
- ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ความเห็น

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” วรรคสอง บัญญัติว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” และวรรคสาม บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้”

สำหรับพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มีความเป็นมาจากการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริให้บุคคลต้องมีทั้งชื่อตัวและชื่อสกุลอย่างแพร่หลายทั่วถึงประชาชนพลเมืองทั่วราชอาณาจักร เพื่อประโยชน์ในการทำสำมะโนประชากร ที่ต้องอาศัยการสอบสวน ตำนานรูปพรรณสันฐานและการสืบเชื้อสายให้มีความแม่นยำ อีกทั้งยังเป็นเครื่องเตือนใจให้เจ้าของสกุลประพฤติแต่สิ่งดีงาม เพื่อรักษาเกียรติของสกุล ตลอดจนเป็นหลักของการสืบเชื้อสาย และก่อให้เกิดความเป็นหมู่คณะ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า

๘/๗/๖๘

โปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๕๖ โดยมาตรา ๓ บัญญัติให้ชื่อของคนไทยทุกคนต้องประกอบด้วยชื่อตัวและชื่อสกุล มาตรา ๔ บัญญัติให้ชื่อตัวเป็นชื่ออันได้ให้แก่เด็กตั้งแต่กำเนิด และมาตรา ๕ บัญญัติให้ชื่อสกุลเป็นชื่อประจำวงศ์สกุลซึ่งสืบเนื่องมาแต่บิดาถึงบุตร ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดขนานนามสกุลเพิ่มเติม พระพุทธศักราช ๒๔๖๕ พระราชบัญญัติขนานนามสกุล (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑ และพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พุทธศักราช ๒๔๘๔ จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ การจดทะเบียน การขอเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล และการขอร่วมชื่อสกุล ตามกฎหมายเดิมยังไม่มีความสะดวก และไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ ขึ้นใช้บังคับ โดยให้ยกเลิกพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ พระราชกำหนดขนานนามสกุลเพิ่มเติม พระพุทธศักราช ๒๔๖๕ พระราชบัญญัติขนานนามสกุล (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๑ และพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พุทธศักราช ๒๔๘๔

พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๔ บัญญัติให้ “ชื่อตัว” หมายความว่า ชื่อประจำบุคคล “ชื่อรอง” หมายความว่า ชื่อประกอบถัดจากชื่อตัว และ “ชื่อสกุล” หมายความว่า ชื่อประจำวงศ์สกุล และมาตรา ๕ บัญญัติให้ผู้มีสัญชาติไทยต้องมีชื่อตัวและชื่อสกุล และจะมีชื่อรองก็ได้ ประกอบกับมาตรา ๘ (๓) บัญญัติให้ชื่อสกุลต้องไม่ซ้ำกับชื่อสกุลที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์หรือชื่อสกุลที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว แสดงให้เห็นว่า ชื่อตัวและชื่อสกุลของบุคคลเป็นสาระสำคัญในการระบุตัวตนเฉพาะบุคคล กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้มีสัญชาติไทยต้องมีชื่อตัวและชื่อสกุล ส่วนชื่อรองจะมีหรือไม่มีก็ได้ สำหรับชื่อสกุลมีความสำคัญประการหนึ่งเพื่อจำแนกบุคคลให้ชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากบุคคลที่มีชื่อตัวซ้ำกันอาจมีหลายคน การมีชื่อสกุลช่วยให้การระบุตัวตนเฉพาะบุคคลได้ถูกต้องยิ่งขึ้น และชื่อสกุลยังสะท้อนถึงความเป็นครอบครัวและความสัมพันธ์ทางเครือญาติของบุคคลที่สืบเชื้อสายเกี่ยวเนื่องกันเป็นวงศ์ตระกูล สำหรับชื่อสกุลที่เกี่ยวข้องกับการสมรสเป็นไปตามมาตรา ๑๒ บัญญัติว่า “หญิงมีสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี” มาตรา ๑๓ บัญญัติว่า “หญิงม่ายโดยการหย่า ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน” และมาตรา ๑๔ บัญญัติว่า “หญิงม่ายโดยความตายของสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี” และต่อมาศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๔๖ วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “หญิงมีสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี” ลิดรอนสิทธิและเสรีภาพในการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี ทำให้หญิงและชายมีสิทธิในการใช้ชื่อสกุลไม่เท่าเทียมกัน จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๐ เป็นอันบังคับมิได้ ประกอบกับ

Signature

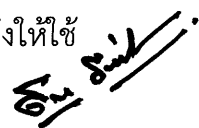
หลักเกณฑ์ในการใช้ชื่อรองตามพระราชบัญญัติดังกล่าวยังไม่รัดกุมและอาจมีการนำชื่อสกุลของบุคคลอื่นมาใช้เป็นชื่อรองอันจะทำให้บุคคลทั่วไปเกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นผู้มีสิทธิใช้ชื่อสกุลนั้น อีกทั้งวิธีการขอตั้งชื่อสกุลที่เป็นอยู่ไม่เอื้อต่อการให้บริการประชาชนโดยระบบอิเล็กทรอนิกส์ และการกำหนดให้ผู้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลเท่านั้นที่เป็นผู้มีอำนาจอนุญาตให้บุคคลอื่นร่วมใช้ชื่อสกุลก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติในกรณีผู้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลเสียชีวิตไปแล้ว นอกจากนี้ อัตราค่าธรรมเนียมเดิมใช้มาเป็นระยะเวลาานาน ไม่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการและให้บริการข้อมูลชื่อบุคคลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง ฝ่ายนิติบัญญัติจึงแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยพระราชบัญญัติชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ ดังนี้ มาตรา ๑๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “คู่สมรสมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ตกลงกัน หรือต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อสกุลเดิมของตน” วรรคสอง บัญญัติว่า “การตกลงกันตามวรรคหนึ่ง จะกระทำเมื่อมีการสมรสหรือในระหว่างสมรสก็ได้” และวรรคสาม บัญญัติว่า “ข้อตกลงตามวรรคหนึ่ง คู่สมรสจะตกลงเปลี่ยนแปลงภายหลังก็ได้” มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ให้ฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน” และวรรคสองบัญญัติว่า “เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตายให้ฝ่ายซึ่งยังมีชีวิตอยู่และใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิใช้ชื่อสกุลนั้นได้ต่อไป แต่เมื่อจะสมรสใหม่ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน” และยกเลิกบทบัญญัติมาตรา ๑๔

ข้อโต้แย้งของจำเลยที่ว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ กำหนดให้หญิงที่จดทะเบียนสมรสกับชายแล้วได้รับอนุญาตให้ใช้นามสกุลของสามี เมื่อหย่าขาดจากสามีต้องกลับไปใช้นามสกุลเดิมนั้น เป็นการจำกัดเสรีภาพของฝ่ายหญิง ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเรื่องความเสมอภาคของบุคคล ไม่เป็นไปตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑/๒๕๔๖ ที่วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้น ชัดหรือแย้งต่อหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ หรือไม่ นั้น เห็นว่า คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑/๒๕๔๖ วินิจฉัยเฉพาะกรณีของสิทธิหรือเสรีภาพในการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี หรือสิทธิและเสรีภาพในการใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสในขณะที่การสมรสมีผลเท่านั้น มิได้รวมถึงสิทธิหรือเสรีภาพในการใช้ชื่อสกุลของบุคคลในกรณีที่การสมรสสิ้นสุดลงด้วย การพิจารณาว่าบุคคลจะมีสิทธิหรือเสรีภาพในการใช้ชื่อสกุลกรณีการสมรสสิ้นสุดลงจะสามารถใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดได้ต่อไปอย่างไรนั้นจะต้องคำนึงถึงความเป็นมาของกฎหมาย ประเพณีทางสังคม การอนุญาตให้ใช้ชื่อสกุลของฝ่ายนั้นต่อไป รวมถึงสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ โดยที่พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕

Dr. Sindh

มาตรา ๑๓ เป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับคู่สมรสซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่ระบุเจาะจงว่าคู่สมรสดังกล่าวจะเป็นชาย หญิง หรือมีเพศสภาพอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กำหนดให้บุคคลที่มีเพศที่หลากหลายสามารถหมั้นและสมรสกันได้ตามเงื่อนไขของกฎหมาย ทั้งนี้ แม้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ จะบัญญัติให้การใช้ชื่อสกุลในกรณีที่สิ้นสุดการสมรสไว้แตกต่างกัน โดยหากเป็นกรณีที่การสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสตามวรรคหนึ่ง ให้ฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน แต่ถ้าเป็นกรณีที่การสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ให้ฝ่ายซึ่งยังมีชีวิตอยู่และใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิใช้ชื่อสกุลนั้นได้ต่อไป แต่เมื่อจะสมรสใหม่ ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตนตามวรรคสอง ก็เป็นการบัญญัติกฎหมายที่แตกต่างกันเพื่อจะใช้บังคับต่อกรณีที่มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญ กล่าวคือ การสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสเป็นกรณีที่การสมรสสิ้นสุดลงโดยเจตนาของคู่สมรสเองหรือโดยคำพิพากษาของศาล ซึ่งไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็มาจากเหตุที่คู่สมรสไม่อาจใช้ชีวิตสมรสร่วมกันต่อไปได้อย่างปกติสุข หรือการคงสถานะการสมรสต่อไปจะไม่เป็นประโยชน์ต่อคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย รวมถึงกรณีที่การสมรสเกิดจากเหตุอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นโมฆะหรือเป็นโมฆียะซึ่งศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสนั้น ซึ่งทุกกรณีล้วนเป็นการสิ้นสุดการสมรสที่ทั้งสองฝ่ายไม่มุ่งหมายที่จะเป็นคู่สมรสกันอีกต่อไปแล้ว แตกต่างจากกรณีที่การสมรสสิ้นสุดโดยความตายซึ่งเป็นการสิ้นสุดการสมรสจากเหตุปัจจัยโดยธรรมชาติมิใช่เจตนาของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การกำหนดให้บุคคลที่การสมรสสิ้นสุดลงโดยเหตุตามวรรคหนึ่ง ใช้ชื่อสกุลนั้นต่อไปอาจส่งผลกระทบต่อฝ่ายที่เป็นผู้ให้ใช้ชื่อสกุลนั้น แตกต่างจากกรณีที่การสมรสสิ้นสุดลงโดยความตายตามมาตรา ๑๓ วรรคสอง ซึ่งเป็นเหตุธรรมชาติมิใช่เหตุอันเกิดจากเจตนาของทั้งสองฝ่าย ความรู้สึกถึงความเป็นเครือญาติจึงยังคงดำรงอยู่ รวมถึงเพื่อให้สิทธิต่อคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ยังคงสถานะบางประการเพื่อเป็นการรำลึกถึงคู่สมรสของตนที่ตายไปด้วย อย่างไรก็ตาม หากคู่สมรสฝ่ายที่มีชีวิตอยู่ประสงค์จะสมรสใหม่ก็ต้องเลิกใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสฝ่ายที่ตายแล้ว จึงเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับกรณีที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกัน ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคล พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคสาม

สำหรับคู่สมรสชายหญิงที่มีบุตรด้วยกัน แม้การสิ้นสุดการสมรสโดยการหย่าหรือโดยคำพิพากษาของศาลจะมีผลให้คู่สมรสฝ่ายหนึ่งไม่ได้ใช้นามสกุลเดียวกับบุตร ซึ่งอาจจะกระทบต่อการแสดงให้เห็นถึงความเป็นสถาบันครอบครัวระหว่างบุตรกับตนนั้น บุคคลดังกล่าวอาจได้รับอนุญาตจากอีกฝ่ายหนึ่งให้ใช้

ชื่อสกุลเดิมต่อไปได้ตามหลักความยินยอมซึ่งไม่ถือว่าละเมิดต่อกฎหมาย รวมทั้งในกรณีที่คู่สมรสต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อสกุลเดิมของตนตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ มาตรา ๑๒ วรรคหนึ่ง ก็จะมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีชื่อสกุลของตนไม่ตรงกับชื่อสกุลของบุตรอยู่แล้ว นอกจากนี้ บุตรก็อาจจะเปลี่ยนไปใช้ชื่อสกุลอื่น ๆ ได้ ทั้งโดยการสมรส การเปลี่ยนชื่อสกุลด้วยตนเอง หรือได้รับอนุญาตให้ใช้ชื่อสกุลอื่นเมื่อได้รับความยินยอมจากเจ้าของชื่อสกุลนั้น ประกอบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๖๑ เป็นบทบัญญัติที่ให้สิทธิการเลือกใช้ชื่อสกุลของบุตรที่เกิดจากการสมรสโดยชอบด้วยกฎหมายว่าบิดาและมารดาจะเลือกให้ใช้ชื่อสกุลของบิดาหรือมารดาก็ได้ การที่คู่สมรสไม่ว่าฝ่ายใดจะมีชื่อสกุลตรงกับบุตรหรือไม่ จึงไม่ใช่สาระสำคัญอันจะแสดงความสัมพันธ์ฉันบิดา มารดา และบุตรต่อกัน จึงไม่มีเหตุผลหรือความจำเป็นใดของคู่สมรสที่การสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสจะต้องคงชื่อสกุลเดิมจากการสมรสของตนไว้ เพื่อแสดงความเป็นสถาบันครอบครัวหรือความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ดังนั้น พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง จึงเป็นบทบัญญัติที่รับรองให้บุคคลเสมอกันในกฎหมาย และคุ้มครองทางกฎหมายระหว่างสามีและภริยาเท่าเทียมกัน ส่งผลให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องเพศ ไม่ขัดต่อหลักความเสมอภาค ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

(นายสุเมธ รอยกุลเจริญ)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ